

An aerial photograph of a majestic mountain range. A vibrant turquoise river flows through a deep valley, winding its way from the snow-capped peaks in the distance towards the foreground. The surrounding landscape is a mix of dark, rocky slopes and patches of green vegetation. The sky is overcast with soft, grey clouds.

A Föld legnagyobb szobrásza

Hogyan formálják a folyóvizek
a bolygó felszínét?

A felszínformálás hármasszabálya

1. Lepusztítás

A kőzet megbontása és elragadása

3. Felhalmozás

Az anyag lerakása és új formák építése

2. Elszállítás

A tömeg mozgatása a gravitáció mentén

A folyó motorja és szerszáma

A szerszám: Hordalék

A folyó a felszínformálást nem pusztán a vízzel, hanem a magával ragadott hordalékkal végzi!

A hordalékszállítás 4 módja

Oldott állapotban

Kémiaailag feloldott ásványok

Lebegtetve

A víz áramlása által
fenntartott finom szemcsék

Ugráltatva

A fenékről időnként
felemelkedő kavicsok

Görgetve

A mederfenéken lassan
gördülő nagy sziklák

A domborzat parancsa

1. Meredek hegyvidék

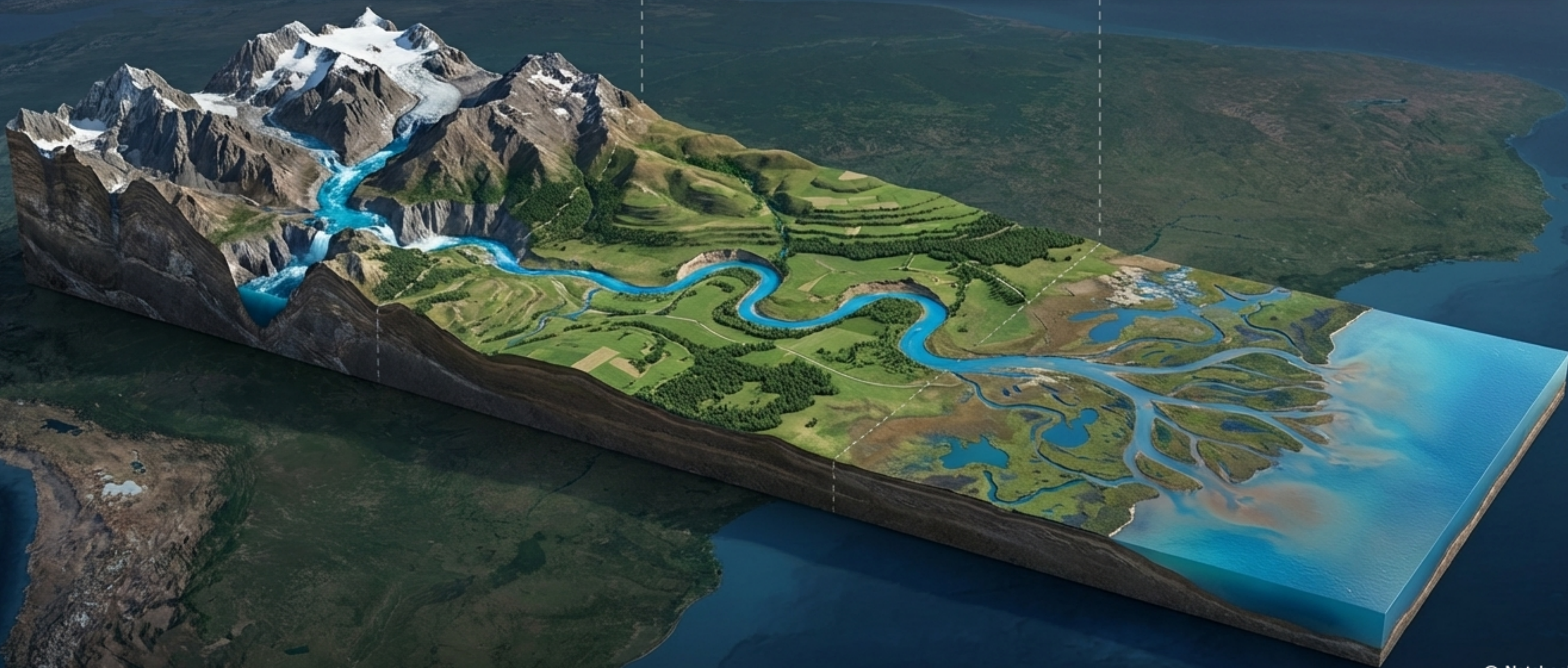
Nagy munkavégző képesség → Bevágódó szakasz

2. Lépcsős síkság

Közepes munkavégző képesség → Oldalazó szakasz

3. Alföldi síkság

Lecsökkent munkavégző képesség → Feltöltő szakasz

1. Bevágódó szakasz: A hegyek fűrésze

Alapvetően pusztító munka. A folyó sebessége és ereje itt a legnagyobb.

Hol történik?

Hegységekben, emelkedő térszíneken, ahol nagy a mederesés.

Mit csinál?

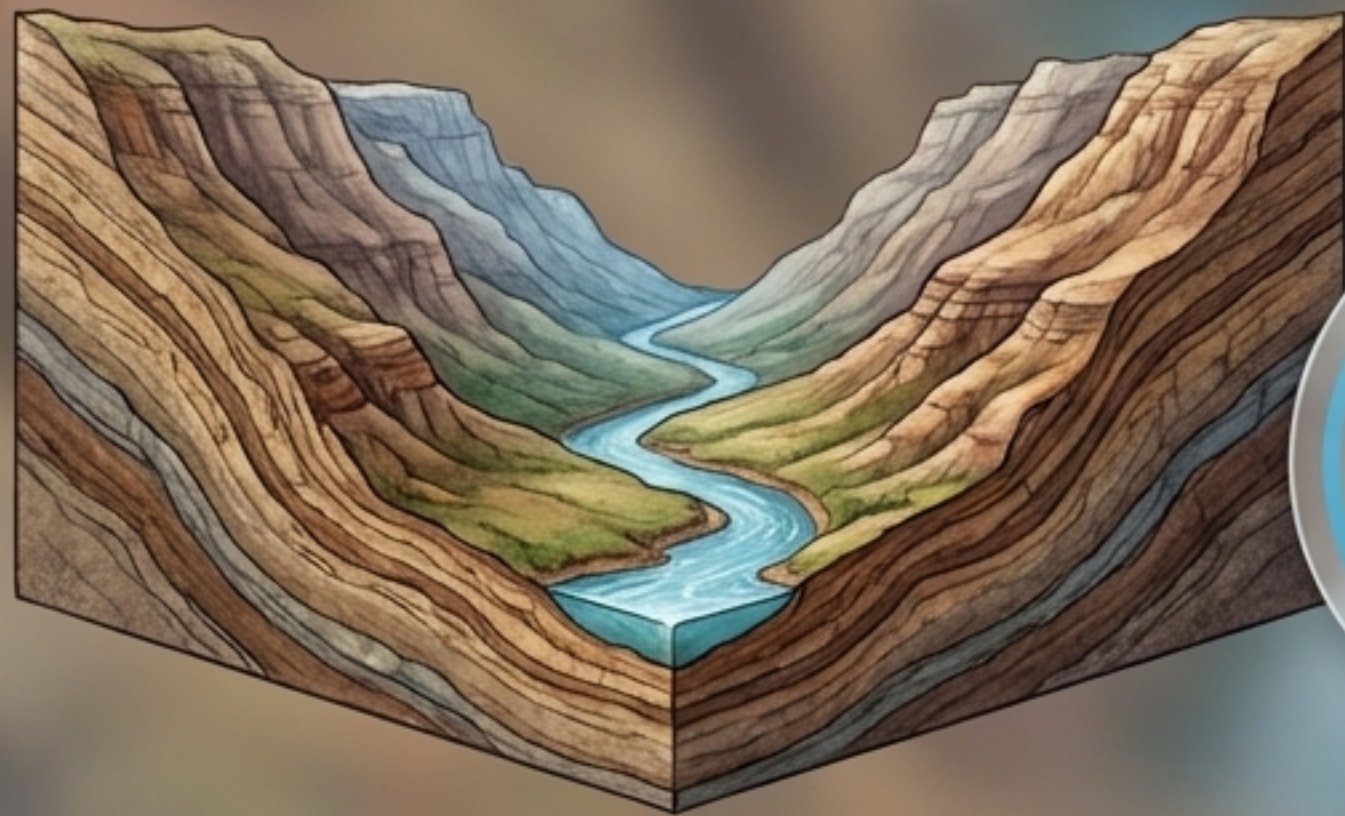
Medermélyítés és völgymélyítés.

Mikor a legerősebb?

Áradáskor hirtelen megnő a munkavégző képesség.

Fókuszban: A szurdok és a kanyon

Puhább kőzetrétegek

„Kis erő –
nagy idő”

Kemény, ellenálló kőzetsfalak

Kőzetminőség és forma

A völgyoldal kőzetminősége határozza meg a formát. Ha a mederben puhább a kőzet, de az oldalfalak kemények, meredek falú szurdokvölgyek és kanyonok alakulnak ki.

2. Oldalazó szakasz: Az egyensúlyozó művész

Pusztító és építő munka egyszerre.

A kitérített áramlás

Mérsékelt lejtésű területen járunk. A meder legkisebb egyenetlensége kitéríti a folyót, és kanyarogni kezd.

Névadó:

A jelenség neve a törökországi Meandrosz (Menderes) folyó nevét őrzi: meander, meanderezés.

Egy kanyar anatómiája

Homorú oldal

A folyó alámos, mélyíti a medrét (pusztító munka).

Sodorvonal

A leggyorsabban mozgó vízrészecskéket összekötő vonal. Ez jelöli ki a hordalékszállítást.

Domború oldal

A folyó lepakolja a hordalékát, homokpadokat épít (építő munka).

Fókuszban: A holtág (morotvató) születése

1. Túlfejlett meander

Egyre élesebb kanyarulatok alakulnak ki a síkságon.

2. Az áradás

Árvíz idején a folyó átvágja a kanyart, a rövidebb utat választva.

3. A levágott ág

A levágott kanyarulatból lassan feltöltődő holtág, más néven morotvató jön létre.

3. Feltöltő szakasz: A tájépítő

**Kizárólag építő
tevékenység.**

A lerakott teher

A munkavégző képesség drasztikusan lecsökken, mert a mederesés minimális. A folyó kénytelen lerakni a hegyekből hozott hordalékát.

Új formák

Ágakra szakadozik, kavicspadokat, szigeteket és zátonyokat hoz létre.

Fókuszban: Hordalékkúpok és folyami alföldek

Hordalékkúp

Amikor a folyó kilép a síkságra, hordalékát legyezőszerűen lerakva hordalékkúpot épít (pl. Kiskunság, Nyírség, a Maros hordalékkúpja).

Folyami alföld

Az alföldek nagy része így jött létre (Alföld, Kisalföld, Pó-síkság).

Tudtad?

Szeged alatt több ezer méter vastag folyami üledék halmozódott fel az évezredek során!

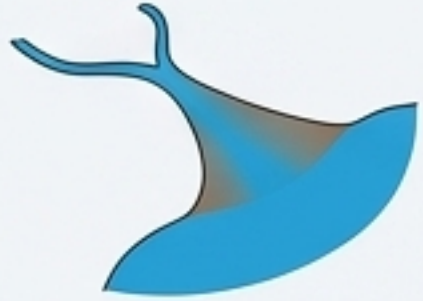
An aerial photograph of a river delta, showing a main river channel that splits into numerous smaller channels as it approaches the ocean. The water is a mix of blue and brown, indicating sediment. The surrounding land is green and forested. A dark grey text box with a decorative border is overlaid on the center of the image.

A végállomás: Folyótorkolatok

Két út az óceán felé

A folyó útja a tengerbe vagy óceánba érve véget ér. Az, hogy a torkolat hogyan néz ki, a folyó által hozott hordaléktól és a tenger erejétől függ.

Tölcsér vagy Delta? A torkolatok anatómiája

Tölcsértorkolat

Hordalék mennyisége
Kevés hordalék

Árapály különbség
Nagy (erős dagály/apály)

Tengeráramlás a part előtt
Intenzív, erős

Példák
Szent Lőrinc-folyó, Elba, Rajna, Temze

Deltatorkolat

Hordalék mennyisége
Sok hordalék (legyezőszerűen szétterül)

Árapály különbség
Kicsi

Tengeráramlás a part előtt
Nincs intenzív áramlás

Példák
Nílus, Duna, Pó, Mississippi

A nagy mű: Egyetlen összefüggő rendszer

A tömeg megmaradása

A folyó élete nem elszigetelt események sorozata.
A pusztulás fõn mindig épülést jelent lenn.

1. Bevágódó szakasz

Lepusztítás

2. Oldalazó szakasz

Elszállítás (Pusztítás + Építés)

3. Feltöltõ szakasz

Felhalmozás